

הָאִישׁ / תרצה אתר

אמא, אמא
הנה איש
לבדו בצד הפכיש
לבדו על הספסל
לבדו
בכלל בכלל.
אמא, למה הוא שותק?
למה הוא כזה מסכן
רק יושב
ומפיק
אין לו אמא?
הוא זקן?

אמא אמא יש לו בן?
יש לו אח?
תגידי - בן?
אמא,
למה הוא מסכן?

מתוך **יעל מטיילת**
מאת תרצה אתר
ציירה צילה בינדר
הקיבוץ המאוחד 1971

אֶל הַבַּיִת בָּאָה גְּבֵרַת / יהודה אטלס

אל הבית באה גברת
עם ריחות מעיר אחרת.
את התיק שלה הורידה והניחה בפנה.
לא אמרה אם יש או אין בו
מתנה.
דברה ודברה ופתאם נזכרה:
"תביא לי ת'תיק שם, חמודי, אמרה.
נגשתי
ולפני שהגשתי -
מששתי,
כלי להתבייש,
ונדמה לי שהרגשתי -
שיש:

משהו קשה, מרשרש.
אולי בגלל זה
כששמתי אותו בידה,
היד שלי רעדה.
היא נשקה אותי ואמרה
שאני מתוק כמו אלף ספריות -
ופתחה את התיק והוציאה
גפרורים וקפסת סיגריות.
"ועכשו, חמודי, אמרה,
"תביא לי גם מאפרה."

מתוך **והילד הזה הוא אני**
מאת יהודה אטלס
צייר דני קרמן
כתר 1977

גְּבֵרַת זו / נורית זרחי

אשה באה לאמא
לשחות אתה קפה.
אמא אמרה שזו גברת זו
ושנתנהג פפה.
לגברת זו היו טבעות זקב
והיו מחרוזות -
על הצנאר, האצבעות השמנות,
וגם על הרזות.
והיו לה עינים עצובות
צבועות בפשח וירק,
והיה לה פה עגל מאד
אדם כמו של תינוק.

וכשהיא הלכה,
נשאר אחריה בתדר ריח טוב,
ואמא אמרה -
שמתי שאמרתי להם לילה טוב
הייתי צריכה לנשק גם את גברת זו לפרדה,
בגלל שאין לה תינוק
ואין לה בעל
ואין לה אפלו ילדה.

מתוך **ישנונה**
מאת נורית זרחי
ציירה רות צרפתי
כתר 1978

בשלושת השירים שלושה דוברים-ילדים המתבוננים בדמויות של מבוגרים זרים - פולשים-לרגע לסביבתם הרגשית-משפחתית - המטלטלים את מה שנחשב בעיניהם עד כה צפוי, נכון ובטוח. שלושת המבוגרים, כל אחד בדרכו, מעורר בילד המתבונן בו רגש בלתי נעים ודוחק לשגרת חייו הנוחה-להיפגע ספקות וסימני שאלה.

תרצה אתר (1941–1977) נותנת בפי הדובר-ילד מונולוג שרובו שאלות. הילד, המופתע למראה אדם בודד על ספסל בצד הכביש, קולט הבדל מהותי בינו לבין הזר; לו עצמו יש אמא, אבל האיש הזר "לְבָדוֹ עַל הַסִּפְסָל / לְבָדוֹ / בְּכָלֵל בְּכָלֵל". בדידותו של הזר מאיימת על הילד השואב את ביטחונו מחומת נוכחותם של בני המשפחה סביבו. שטף שאלותיו מסגיר חרדה ומשקף ניסיון נואש לוודא שהוא עצמו לא ייחשף לאומללות הכרוכה בערירות.

יהודה אטלס (1937) מספר על מפגש המתחיל בתקווה ומסתיים במפח נפש. הדובר-ילד מבליט את זרותה של האורחת באי-ציון שמה ובהרחקה המשתמעת מ"עם ריחות מעיר אחרת". הילד, המורגל בתשומת לב ובמתנות ממבוגרים הבאים הביתה, חש בלבול נוכח המסרים הכפולים שהוא קולט; הגברת אמנם פונה אליו במילת החיבוב "תְּמוּדִי", מנשקת ומוסיפה מחמאה ("מְתוֹק כְּמוֹ אֶלֶף סְפָרִיּוֹת"), אבל למעשה היא מתעלמת ממנו; מילותיה סתמיות ומשקפות גישה אינסטרומנטלית לבני אדם. הדוברת של **נורית זרחי** (1941) נמשכת לחיצוניותה החושנית של האישה הזרה - "הָאֶצְבָּעוֹת הַשְּׂמָנוֹת / ... הָרְזוֹת", העיניים "צְבוּעוֹת בְּשָׁחַר וְיָרֵק", ה"פֶּה עָגֵל מְאֹד / אָדָם", "רֵיחַ טוֹב", אבל היא מבחינה גם ב"עֵינַיִם עֲצוּבוֹת" וחשה בפער שבין ההתקשטות הנשית המודגשת לשקיקה הינקותית שב"פֶּה עָגֵל מְאֹד / אָדָם כְּמוֹ שֶׁל תֵּינֹק". האורחת מיוצגת בשם המרחיק "אִשָּׁה"; הכינוי "גברת זו", שמהדהד בו "גברת זו זו" המיושן והוא רומז לדמות ששמה אינו ידוע או אינו חשוב - גם הוא מעצים את ההרחקה. יחסה של הדוברת-ילדה אל האורחת הוא אמביוולנטי; הצבעוניות וקרקוש התכשיטים מסתירים ריקנות גדולה, כפי שמתברר משלוש השורות האחרונות: "... שְׂאִין לָהּ תֵּינֹק / וְאִין לָהּ בַּעַל / וְאִין לָהּ אֶפְלוֹ יְלָדָה". ערירותה של הזרה מעוררת בילדה חמלה על האורחת - אבל אולי גם על עצמה; הדירוג "אֶפְלוֹ יְלָדָה" שקבעה אמה עשוי להסגיר את דעתה של האם על מעמדה של הדוברת במשפחה.

